

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Česká Univerzita v Plzni
Fakulta právnická
Katedra právních dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Organizace soudnictví v habsburské monarchii v letech 1848 ó 1918

P edkládá: Vladimír Nechutný

Vedoucí práce: JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[*Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features*](#)

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Prohlá-ení

Prohla-uji, že jsem bakalá skou práci na téma šOrganizace soudnictví v habsburské monarchii v letech 1848 - 1918ž zpracoval samostatn , a že jsem vyzna il prameny, z nichž jsem pro svou práci erpal zp sobem pro v deckou práci obvyklým.

Vladimír Nechutný

Plze 2013

.....
Vladimír Nechutný

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Pod kování

Tímto bych chtěl podkovat vedoucí své bakalářské práce JUDr. et Mgr. Vendulce Valentové za odborné a vědecké vedení při vypracování této bakalářské práce.

1. Úvod.....	1
2. Charakteristika soudnictví v dané době	2
3. Právní úprava týkající se soudnictví do roku 1867 a po roce 1867.....	4
4. Civilní soudnictví.....	6
4.1 Okresní soud	6
4.1.1 Spory, které řešili okresní soudci	7
4.2 Zemský soud.....	8
4.3 Vrchní zemský soud.....	10
4.4 Nejvyšší soud a kasace v Praze a ve Vídni.....	11
5. Trestní soudnictví.....	12
5.1 Okresní soud	12
5.2 Zemský soud.....	12
5.3 Vrchní zemský soud.....	13
5.4 Nejvyšší soud.....	14
6. Speciální soudnictví	15
6.1 Říšský soud.....	15
6.2 Správní soudní dvůr	16
6.3 Státní soudní dvůr	18
6.4 Soud Nejvyššího dvorního maršálka	18
6.5 řívnostenský soud.....	19
6.6 Soud řádu německých rytířů	21
6.7 Labské celní soudy	22
6.8 Důchodkové, patentní vojenské a výjimečné soudy	23
6.8.1 Důchodkové soudy.....	23
6.8.2 Patentní soudy	24
6.8.3 Vojenské soudy.....	24

.....	25
.....	26
6.10 Rozhod í soudy.....	27
6.10.1 Rozhod í soudy úrazových poji- oven.....	27
6.10.2 Rozhod í soudy horních a bratrských pokladen.....	27
6.10.3 Rozhod í soudy honební.....	28
6.10.4 Burzovní rozhodčí soudy	28
6.10.5 Rozhod í soud p i obchodních a řivnostenských komorách	29
7. Obsazení soud	30
7.1 Osoba vykonávající soudní moc ve slufb státu.....	30
7.1.1 Osoby soudcovské.....	30
7.1.2 Osoby soudní pomocné	31
7.2 Osoby ve státní slufb co se p ipravují na budoucí povolání.....	31
7.3 Soudní osoby mimo státní slufbu	33
7.3.1 Odborní p ísedící.....	33
7.3.2 Notá i.....	35
7.3.3 Výpomocní sluhové.....	36
8. Záv r	37
9. Resumé	38
10. Prameny a literatura	39

Téma, kterého se týká tato bakalářská práce, jste si mohli přečíst již v úvodních stránkách této práce, jedná se o téma Organizace soudnictví v habsburské monarchii v letech 1848 až 1918. Možná vás napadá otázka, proč si někdo zvolí, za téma své bakalářské práce, historii, když je možno psát o tématech časově aktuálnějších, ale jak již řekl Marcus Tullius Cicero *„Dějiny jsou svými časem, svými tlem pravdy, flívou pamětí, užitkem flívota a poslem minulosti.“* Jinými slovy, mohli bychom se o dějinách učit, znát je a z nich některých situací v historii se i poučit. Práce je členěna na úvod –est vlastních kapitol a závěr, celkem tedy osm kapitol, na konci práce jsou pak uvedeny prameny a literatura použité při zpracování práce. Jak jsem se již zmínil, jedná se o nástin do toho, jaká byla a jak fungovala soudní soustava v této době, do této se zde také o principech, odvolacím řízení, ze které soudu na který soud se to postupovalo, když byl uplatněn žádný opravný prostředek. Zároveň práce pojednává o samotné organizaci soudnictví v této době, posléze přichází je –t jedna obecnější kapitola, ve které jsou zmíněny některé zákony vztahující se k soudnictví v těchto letech a z nich vybrány důležité zásady, které zaváděly, tyto zásady jsou prakticky uplatňovány dodnes. Po těchto dvou úvodních kapitolách následuje sled kapitol, které se týkají jednotlivých soudů. Začínám vyprávěním o civilním soudnictví, jednotlivých soudech, které se jím zabývali a také o tom, odkud kam se mohl člověk odvolat. Následuje kapitola o trestním soudnictví, kde se dozvíte informace o působnosti soudů v trestním řízení. Habsburská soudní soustava obsahovala také speciální soudy, v 19. století do dnešní doby nezachovali. Jsou zde uvedeny jednotlivé pravomoci jednotlivých soudů a také, které případy spadali do jejich kompetence. Na závěr práce, je uvedena kapitola, která se týká obsazení soudů, do této se zde o soudcích, soudních koncipientech, pomocných osobách soudních, notářích, odborných poradcích a výpomocných služích.

Soudnictví v dané době

Po roce 1848 zvaného také šrevolu ní rokō nastaly p evratné zm ny v organizaci státu. Tyto zm ny se také dotkly organizace soudnictví. P vodní vrchnostenské a feudalistické soudní orgány museli být postupn nahrazeny novými.¹ Cofl byl jeden ze základních pořadavk revalu ního hnutí z roku 1848, kdy m – anstvo cht lo odd lení soudnictví od státu a odstran ní vliv státu na soudnictví a jeho výkon. Jedním z projev odd lení soudnictví od státní správy bylo zavedení ve ejných lí ení a porotních soud , ímfl vznikla ob anská kontrola soudního procesu. Dal-í novinkou, která se v této době udála, bylo odstran ní dosavadního inkvizi ního procesu a jeho nahrazením procesem novým ó procesem obřalovacím. Odd lení soudnictví bylo ze za átku pouze jen formální, museli se vytvo it nové soudní struktury, aby do-lo odd lení soudnictví od správy, do roku 1850, tedy museli být ponechány v provozu stávající feudalistické ú ady, jejichfl innost byla v-ak hrazena ze strany státu. Nová soudní soustava v platnost 1. ervence 1850 (na ízení, které ji z izovalo, bylo vydáno 14. ervna 1849) ím do-lo k definitivnímu odstran ní patrimoniální soudní soustavy. Nov p e-la správa soudnictví z vrchnosti na ministerstvo spravedlnosti. P i emfl se dosavadní nejvy-í soudní ú ad p em nil na Nejvy-í soudní a kasa ní dv r, s novým jménem p i-la áste ná zm na jeho p sobnosti, p i-el totiř o správní funkce a nadále vykonával jen funkce soudního charakteru. Tento ú ad stál na vrcholu tehdej-í soudní soustavy, která byla tvo ena je-t dal-ími t emi stupni a to shora vrchním zemským soudem, zemskými soudy a okresními soudy. Netrvalo tomu v-ak dlouho a soudní soustava byla op t slou ena se správou, událo se tomu tak v roce 1855, odd lení soudnictví od správy trvalo tedy pouze 5 let.²

Soudní soustava v Habsburské monarchii vypadala následovn . Základním lánkem byly okresní soudy, jeřl soudily spole ensky mén závařné trestné iny, a od roku 1852 taktéř i p estupky. Pokud se jednalo o civilní ízení, tak i v tomto byly

¹ ADAMO VÁ Karolina, REIGRO VÁ B la, SK EJP KO VÁ Petra, SOUKUP Ladislav, T OUSA Ji í, D jiny eského soudnictví do roku 1938, 1. vydání, LexisNexis cz s.r.o, Praha 2005, ISBN 90-86920-07-0, s. 85

² MALÝ Karel a kolektiv autor , D jiny eského a eskoslovenského práva do roku 1945, 3 p eracované vydání, Linde Praha, a.s., Praha 2003, ISBN 80-7201-433-1, s. 265 - 266

soudní soustavy soudy okresní. U okresních soudů soudili v první instanci, pro odvolání od okresních soudů, kterou představovaly soudy krajské. Zároveň soudy krajské představovali i první instanci v případě spáchání zločinů a přečinů. Zemské soudy byly soudy sporové, rozhodovalo se zde ve více lených senátech. Těto instancí, která sloužila pro odvolání od krajských soudů, byly vrchní zemské soudy. Tyto soudy působily v hlavních městech korunních zemí. Do habsburské soudní soustavy také zapadal i Nejvyšší soudní a kasační dvůr ve Vídni, který působil také jako třetí instance a to pro věci civilního charakteru a mimo to také v trestních věcech, kde zastával institut zrušovacího soudu v případě podání zmateční stížnosti.³

V pozdější době bylo pak zřízeno ještě mnoho dalších speciálních soudů, jako například Správní soud, Státní soudní dvůr, říšský soud a řívnostenské soudy, o těchto se pak do této dále v kapitole 6.⁴

Mezi velké výdobytky, které vznikly v důsledku šrevolučního roku 1848 došlo i zrušení porotních soudů. Tímto se naplnily představy mnoha lidí o kontrole soudní rozhodování a také tímto získaly i oni podíl na rozhodnutí soudu. Ve své době měly i svůj význam, neboť jim bylo svěřeno rozhodování o vině a trestu při trestním řízení vedeném proti vydavateli tisku, tuto pravomoc porotním soudům uděloval patent z roku 1151/1848 n. l. Sláva porotních soudů však netrvala dlouho, již čtyři roky po jejich zavedení a to v roce 1852, byly zrušeny a jejich činnost byla obnovena až vydáním prosincové ústavy, tehdy pouze pro věci tiskové a po vydání trestního řádu v roce 1873, byly porotní soudy zavedeny i v trestním řízení. Zároveň však byl přijat i zákon č. 120/1873 n. l., který umožňoval zastavit činnost poroty pokud byl vyhlášen výjimečný stav. Porotní soudy byly obsazovány hlavně movitými příslušníky společnosti. Zasedat zde mohli pouze muži, zapsaní do volebních seznamů, tímto byla vyloučena ženská společnost, aby do poroty byli umístěni příslušníci nízkých majetkových poměrů, nebo v této době se stále ještě uplatňoval majetkový cenzus a volit mohli tudíž jen majetní lidé.⁵

³ MALÝ a kol., Dějiny českého a československého práva do roku 1945, s. 265 - 266

⁴ BALÍK Stanislav, HLOUŠEK Vít, HOLZER Jan, TĚDO Jakub, Politický systém českých zemí 1848 - 1989, 2. vydání, Masarykova Univerzita, Brno 2007, ISBN 978-80-210-4250-6, s. 33 - 34

⁵ MALÝ a kol., Dějiny českého a československého práva do roku 1945, s. 266

kající se soudnictví do roku 1867

a po roce 1867

K období po roce 1848, vycházela celá řada zákonů, vztahujících se k novým poměrům v soudnictví, které nastaly po onom revolučním roce. Z této velké množiny různých zákonů, nařízení a patentů, jsem si vybral ty, které z různých odvětví soudních a níže popíši jejich obsah.

Nedlouho po zřízení porotních soudů, viz výše kapitola 2, byl vydán císařský list č. 13/1851 z. ze 14. ledna téhož roku. Tento list obsahoval ustanovení, jak se má postupovat v případě, že byl porotním soudem uložena trest smrti a obžalovaný chtěl žádat o milost. V tomto případě, musel porotní soud bezodkladně postoupit případ nejvyššímu soudu a tento je pak prostřednictvím ministra spravedlnosti předá císaři.⁶

Nemén důležitým právním aktem této doby bylo i císařské nařízení č. 137/1851 z., vydané 19. května stejného roku, které stanovilo, jak se bude postupovat při podaném odvolání. Pokud se někdo odvolal proti rozhodnutí soudu první instance, šel toto v druhé instanci zemský soud a poté ve třetí instanci nejvyšší soud. Toto nařízení tedy deklarovalo trojinstanovost soudního řízení.⁷

V roce 1867 byla vydána tzv. prosincová ústava, jednalo se o ústavu polylegální, která byla tvořena hned několika zákony jakými byly zákon o zastupitelstvu říšském zastupitelstvu č. 141/1876 z., zákon o obecných právech občanů státních v královstvích a zemích v říšské radě zastoupených č. 142/1867 z., zákona o zřízení říšského soudu č. 143/1867 z., zákon o moci soudcovské č. 144/1867 z. a zákon o ufvívání moci vládní a vykonávací č. 145/1867 z.⁸

⁶CÍSAŘSKÝ VLASTNORUŠNÍ LIST č. 13/1851 z. (online). (cit. 21. 3. 2013) Dostupné na : <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

⁷NAŘÍZENÍ CÍSAŘSKÉ č. 137/1851 z. (online). (cit. 21. 3. 2013) Dostupné na: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

⁸ZÁKON č. 144/1867 z. (online). (cit. 21. 3. 2013) Dostupné na: <http://spec.prf.cuni.cz/lex/144-1867.htm>

moci soudcovské, nebyl nikterak dlouhý, ale nicméně byl
č. 6 stanovil, nezávislost výkonu soudní moci a v článku
10 pak stanovil, také že jednání před soudy je ústní a veřejné.⁹ Tyto zásady jsou
v dnešní době v každém demokratickém státě samozřejmostí, ale v habsburské
monarchii tomu do té doby tam nebylo, a proto je možno považovat prosincovou ústavu
za zlomovou a dlefitou pro vývoj soudnictví v historii.

Dalším dlefitým zákonem, který vstoupil v platnost po roce 1867, byl nový řád
soudu trestního, zákon č. 119/1873 ř.z. Tento zákon hned na svém začátku v §2
zakotvuje zásadu obřadní, kdy stanoví, že trestné činy lze stíhat pouze na základ
návrhu žalobce. Ostatní přečiny, které nejsou zařazeny pod trestné činy a které se
soukromou žalobou, se mohou stíhat jen na základ žaloby poškozeného. Nebylo tedy
možno zahájit trestní řízení, jen tak z popudu státního orgánu, musela být naplněna
podmínka, návrh a svolení ze strany samotného poškozeného nebo ze strany státního
zastupitelství.¹⁰

Další dlefitou se stala staronovou v řízení, která se promítla do nové právní úpravy
v roce 1868, bylo vydání zákona 45/1868, kterým se navracela jurisdikce ve věcech
manfelských zpátky před svetské úřady. Tato pravomoc soudit manfelské záležitosti
byla císařským patentem č. 185 z 8. října 1856, svěřena zpět do rukou církve. Avšak
nemělo to dlouhého trvání, neboť v roce 1868 byl patent zrušen a vydán výše zmíněný
zákon.¹¹

⁹ Zákon č. 144/1867 ř.z.

¹⁰ Zákon č. 119/1873 ř.z. (online). (cit. 21. 3. 2013) Dostupné na:
<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

¹¹ Zákon č. 45/1867 ř.z. (online). (cit. 21. 3. 2013) Dostupné na:
<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

4.1 Okresní soud

Okresní soudy byly od poloviny 19. století nejnižší soudní instancí v našich zemích. Působili v nich především samosoudci s pomocným aparátem. Nejprve jim byly spojeny s okresními správními úřady, čímž zde vznikly smíšené okresní úřady. Tyto soudy byly původně jak pro civilní tak i trestní záležitosti menší závažnosti, které nebyly vyhrazeny jiným speciálním orgánům.¹²

Civilní soudní řízení upravovala tzv. Jurisdikční norma, neboli zákon č. 237/1850 z. r.

z 18. 6. 1850. Dle tohoto zákona byly okresní soudy původně k řešení sporů menšího významu a také tzv. nesporných záležitostí. Od 1. 10. 1873 bylo umožněno okresním soudům projednávat spory i ve zkráceném řízení, šlo o jednání o bagatelní spory nepřevyšující 25 zlatých, později byla tato částka navýšována, kdy v roce 1876 činila 50 zlatých. Bylo zde také umožněno smluvní posunutí této hranice až na 500 zlatých, což zde však záleželo na dohodě stran. Podle dnešního práva, bychom tuto možnost úpravy zahrnuly pod označení dispozitivní právní norma. Pro řešení takovýchto sporů malého rozsahu, byl u soudu ustanoven zvláštní soudce, přezdívalo se jim, šbagatelní nebo také upomínací soudci. V roce 1895 z důvodu vydání nového civilního soudního řádu (zákony č. 110, 111, 112, 113 z. r.), došlo k podstatným změnám, kdy od účinnosti tohoto zákona měly okresní soudy rozsáhlou všeobecnou civilní pravomoc. Do oblasti projednávání spadaly tedy spory o rušení držby movitých i nemovitých věcí, spory o dědictví a dědičné podíly, dluhy z pozstatků, atd. Touto normou byla opětovně navýšena i peněžní hranice pro původnost sporu k okresnímu soudu, z původních 50 zlatých na 500, avšak zde již vypadla možnost oproti minulé úpravě ji smluvně navýšit.¹³

Existovaly také městské soudy, jež byly delegovanými soudy okresními a jejich místní původnost byla určena hranicemi městský, případně městských obvodů.

¹² ADAMOVIČ a kol., Dějiny českého soudnictví do roku 1938, s. 86

¹³ IBIDEM, s. 87

nými soudy.¹⁴ Tento odkaz tehdejšího soudnictví se nám
Praze a Brno místo okresních soudů, soudy městské. Dá
se tedy dovozovat, že i tehdejší městské soudy, byly hlavně ve velkých městech, kde
správní obvod městského soudu, bylo území daného města.

4.1.1 Spory, které řešili okresní soudci

Okresní soudci měli pravomoc rozhodovat, zejména spory, které v té době vznikali
v jejich správním obvodu, jako byly například spory vzniklé z předního a slufebního
poměrů, spory mezi hostinskými a jejich zákazníky, spory o vady na zboží o například
při prodeji dobytka, dále také spory pozemkové, především spory vzniklé při
rozhodování o tom, jak se rozdělí pozemkové stálosti. Řešili také spory o určení
hranic pozemků a také žádosti o vydání exekucí, například vydávali oběsání k tzv.
praetorskému pokusu o smíření a tento pokus o smíření však uplatnit pouze před podáním
žaloby a také v případě sporů byl pouze o částku do 500 zlatých. Okresní soudy také
projednávali ustanovování poručníků a opatrovníků. Dále také mohli řešit záležitosti
týkající se sporů o rozvod a rozluku.¹⁵ Do doby nebyl vydán konkursní řád, ani do
roku 1869, spadaly do působnosti okresních soudů také záležitosti týkající se
konkursního řízení.¹⁶

Mezi často frekventované záležitosti, které soudci okresních soudů museli v této
době řešit, patřily také pozemkové stálosti po osobách zemřelých, jež měli naposledy bydlet
v obvodu daného soudu. Jinými slovy, bylo možné říci, že do pravomoci okresních soudů
spadalo řešení pozemkových stálostí, avšak muselo se zde jednat o nesporné řízení a také zde byla
podmínka o bydlení dané osoby. Okresní soudy dále mohli rozhodovat o prohlášení
pohřešované osoby za mrtvou, dále o rozvodu od stolu a lože a také o obnovení
manželství, v případě že rozvod byl proveden u tohoto soudu. Fungovali také jako
instituce potvrzující správné vedení obchodních knih a to v případě, že v místě nebyl
obchodní soud. Dále prováděli dnešními moderními slovy veřejnou vidimaci a legalizaci.
Tedy po staru se tomu říkávalo ověřování podpisů a také opisů.¹⁷ Dnes bychom spíše

¹⁴ ADAMOVIČ a kol., Dějiny českého soudnictví do roku 1938, s. 88

¹⁵ Rozlukou se myslí povolení oddělení bydlet manželů a vydání příkazu na výživné

¹⁶ ADAMOVIČ a kol., Dějiny českého soudnictví do roku, s. 87 a 88.

¹⁷ IBIDEM, s. 88.

li o opisech, nicméně to je pokrok. V době, zhruba před
: jak rozmnožit danou listinu, taková, fle se obyčejn
p epsala, a ověření pravosti kopie s originálem, ověřoval tehdy okresní soud. Dnes ufl je
možnost ověření také například u obecních úřadů.

4.2 Zemský soud

Zemský soud nesl několik různých označení, říkalo se jim mimo jiné také krajské i krajské soudy, nebo také sborové soudy. Sborové soudy, jež sídlily v hlavních městech korunních zemí, byly nazývány c. k. zemské soudy (c. k. ó císařsko-královské). V případě civilního soudnictví se tyto soudy zabírali zejména spory kolem nemovitostí zapsaných ve veřejných knihách, jako byly například zemské desky, fleznické knihy,í Zemské soudy také vykonávali působnost ve věcech, které patřily i do působnosti okresních soudů, tomuto se přezdívalo obecná pravomoc a spadalo do ní ustavování poručníků a opatrovníků. Do obecné působnosti nadále také spadalo zejména pozostalostí po šneprivilegovaných obyvatelích, konkrétně spory o jejich nemovitosti a také konkursní řízení týkající se nelehčických obyvatel země. Mimo obecné působnosti měly tyto soudy také působnost zvláštní, v rámci níž vykonávali nedobrovolné rozvody i rozluky manželů.¹⁸ Dále také tyto soudy, projednávali, citují: *šfalyby na stát a proti svetským i duchovním korporacím, kostelům, obroům, nadacím a v-ém ve veřejné prospěšném zařízením (univerzitám, nemocnicím, chudobincům apod.), pokud nepatřily před zvláštní soud. Rozhodovali, také šfalyby proti držitelům nemovitostí zapsaných v zemských deskách nebo vyatých ze svazku obecního majetku.*¹⁹ Zároveň také mohli řešit spory o významné pozostalosti, v-ak tento spor jim musel být svěřen vrchním zemským soudem. V březnu roku 1869, přišla reforma, do tohoto data v-ak mohli tyto soudy rozhodovat obecné konkursy, jež byly uvaleny na nemovitosti vlastníka, které byly zapsány v zemských deskách. Tyto soudy také sloužily jako odvolací instance pro okresní soudy, kdy přezkoumávali opatření okresních soudů, jimifl bylo uloženo nebo zrušeno opatrovnictví, kvůli choromyslnosti, prohláovali nezvstného lovka za mrtvého a rozhodovali fládosti o adopci bez možnosti odvolání. Fungovali jako zprostředkující orgán mezi jednotlivcem a panovníkem, v případě kdy se jednalo o

¹⁸ ADAMOVIÁ a kol., Dějiny českého soudnictví do roku, s. 88 ó 89.

¹⁹ IBIDEM, s.89

te. Mimo záležitosti soudnictví také spravovali agendu
píší a dluhopis státních zastaváren. Tyto soudy m li
také jednu švýtsadu nebo také mohlo íci pravomoc, zapisovat, jakofito tzv. soudy
knihovní do zemských desek, nemovitosti. Krajské soudy byly také soudy obchodními,
p e-la na n agenda samostatného obchodního soudu, který existoval nedlouho dobu, a
byl zru-en v roce 1857. Do agendy tohoto soudu, potafimo od roku 1857 do soud
krajských, spadaly, cituji: *šspory sm ne né, spory z obchod s cennými papíry, o
soukromé dlufní úpisy, losy, spory z obchod sm nárenských, maklé ských,
komisioná ských a bankovních, spory obchodník a továrník se zasílateli, dovozci a
poji-ovacími podniky.*²⁰ Nicmén jak tomu bývá dnes, tak i v této dob vznikaly mezi
samotnými obchodníky a nejen mezi nimi (továrníky, akcioná i, zam stnanci,í) r zné
p e a spory, a tyto byl p íslu-en e-it práv také onen samostatná obchodní a od roku
1857 krajský soud. S po átkem ú innosti rakouského obchodního zákoníku, které nabyt
1. ervence 1863 (samotný zákon byl p íjat v roce 1862) do-lo k navy-ení pravomocí
zemských soud , nov byly p íslu-né pro e-ení dal-ích spor z oblasti obchodního
práva, jako byly například spory o ochranu patent , známek a vzork , spadali sem
mimo jiné také spory vzniklé v právu kupeckém a spory vznikající p i uplat ování
zadrflovacího práva. Jak -el as, docházelo postupn k op tovnému navy-ování
pravomocí. K dal-ímu takovému do-lo nedlouho poté, vlastn jifl za 7 let, kdy v roce
1869 p ípadlo t mto soud , také projednávání flalob, kdy se po-kození, potafimo
poz stalí domáhali náhrady -kody p i zran ní nebo usmrčení v souvislosti s flelezni ní
dopravou. Za dal-ích 6 let, tedy v toce 1875, p íbilo zemským soud m také e-ení spor
okolo burzovních obchod a konkursy (dne-ními slovy insolvence) uvalené na
obchodníky i továrníky.²¹

V roce 1863 bylo obchodím soud m (toho asu jifl ást zemského soudu)
sv eno vedení obchodního rejst íku a v roce 1873 také vedení drufstevního neboli
spole enstevního rejst íku. Pokud se ve správním obvodu daného soudu nacházel d l,
m l tento je-t zvlá-tní d lní agend. Senáty zvané horní vedly jednak horní knihy a
e-ili d lní spory.²²

²⁰ ADAMOVIÁ a kol., D jiny eského soudnictví do roku 1938, s. 89

²¹ IBIDEM, s. 89 - 90

²² IBIDEM, s. 90

4.3 Vrchní zemský soud

Jinými slovy bychom jej mohli také nazvat jako šsborový soud druhé stolice. Rozhodoval hned v n kolikero záleflitostech v ob anskoprávních sporech, cituji: *šo odvoláních proti rozsudk m, o zmate ních stíflnostech do rozsudku a o rekursech proti ostatním rozhodnutím v-ech typ civilních soud prvních stolic (samosoudc i soud sborových).*²³

Tyto soudy p sobily p eváfln jako druhá instance, projednávali také odvolání proti rozsudk m v ízeních vedených o p estupcích, jefl rozhodovali v první instanci soudy okresní. Výjime n mohli jedna jako soudy první instance, av-ak muselo se jednat o šsyndikátní flalobu, jífl se po-kozený domáhal náhrady -kody, která mu vznikla nezákonným postupem soudních ú edník . Po roce 1873, se stal p evaflující inností vrchního zemského soudu dohled nad nífl-ími soudy, které byly v jeho obvodu. Krom soudní agendy m li také agendu administrativní, v rámci této provád li kontrolu innosti jim pod ízených soud . Dále také dohlífleli nad advokáty a notá i. M li spolurozhodovací pravomoc p i ud lování dovolených a penzionování zam stnanc ve slufební pom ru. M li i disciplinární pravomoci v í soudním ú edník m a soudním sluh m. Mohli také v p ípad podjatosti místn p íslu-ného nífl-ího soudu, delegovat rozhodování v dané záleflitosti na jiný tedy jífl místn nep íslu-ný soud, který nebyl podjatý. V p ípad fle mezi pod ízenými soudy nastal kompeten ní konflikt, byly p íslu-né jej rozhodnout.²⁴

Vrchní zemské soudy, jak jífl napovídá jejich druhý název, viz vý-e. Rozhodovali v pouze v senátech, samosoudce se zde nevyskytoval. Pro civilní záleflitosti se ustavovaly zpravidla t ílenné senáty, které mohl prezident soudu vzhledem k okolnostem p ípadu roz-í it o pot ebný po et soudc ó roz-í ení bylo provád no dle jeho uváflení.²⁵

²³ ADAMOVIÁ a kol., D jiny eského soudnictví do roku, s. 92

²⁴ IBIDEM, s.92

²⁵ IBIDEM, s.92

a ní dv r ve Vídni

jako t etí a poslední instance pro ob anskoprávní v ci a to jak pro sporné tak i nesporné ízení, v p ípadech kdy jako druhá instance rozhodovali vrchní zemské soudy, av-ak musela zde být je-t dal-í podmínka, aby to mohlo jít k Nejvy-ímu soudu a to, mofnost dal-ího opravného prost edku, jako nap íklad revize, rekurs nebo zmate ní stíflnost. Zárove m l Nejvy-í soud také povinnosti, kdy ízení zahajoval ex-offo. Do této oblasti jeho p sobení spadaly návrhy na mimo ádné sníflení trest , dále také zasílal rozsudky smrti ministru spravedlnosti s náleflitým od vodn ním, tento je pak dále potopil panovníkovi ke stanovení kone ného rozhodnutí. Jako zprost edkovatel fungoval nejen v tomto p ípad , ale také v fládostech o milost, kterou ud loval taktéfl panovník.²⁶

Tento soud krom t etí instance fungoval v n kterých p ípadech také jako druhá a poslední instance. Bylo tomu tak v p ípad podání rekursu proti rozhodnutí vrchního zemského soudu v první instanci, jednalo se o syndikátní stíflnost. Mimo e-ení spor mezi obyvateli, mám tím na mysli jejich odvolání. e-il kompeten ní spory samotných soud , vedl disciplinární ízení se soudy a povy-oval soudce do vy-ích funkcí.²⁷

²⁶ ADAMO VÁ a kol., D jiny eského soudnictví do roku, s. 93.

²⁷ IBIDEM, s. 93

5.1 Okresní soud

Na základ dvou zákon vydaných v letech 1852 a 1853, tím mám na mysli trestní zákon a trestní řád. Byly pro civilní osoby určeny ve věcech trestních určeny soudy okresní, jako první instance při projednávání přešestupků. Tyto soudy tedy vyšetřovali, rozhodovali a projednávali přešestupky a posléze také ukládali tresty za ony přešestupky. Zároveň však bylo stanoveno zvláštěními předpisy, jaké přešestupky, je-li se nacházeli v trestním řádu, budou namísto soud posuzovat v první instanci místní bezpůsobnosti úřady. Přešestupky, které nebyly zahrnuté v trestním zákoníku, nespádali do působnosti okresních soudů, ale do působnosti správních politických úřadů. Řízení před nimi bylo trojinstanční. V první instanci připadl okresní úřad, ve druhé instanci krajský úřad neboli také švýcarský politický úřad a třetí instanci představovalo ministerstvo vnitra. Během 60. let 19. století, docházelo k posilování občanských práv a svobod, v důsledku tohoto bylo k 1. listopadu 1862 projednávání přešestupků přesunuto z okresních úřadů zpět na okresní soudy. Cílem se mělo docílit větší ochrany práv a svobod. Správní úřadům byla ponechána možnost rozhodovat pouze v 15 přešestupcích, které byly zapsány v trestním zákoně, avšak tato pravomoc nebyla ponechána všem úřadům, ale pouze úřadům zemským měst, což byla Praha a Brno.²⁸

5.2 Zemský soud

Zemský soud projednával přešestupky jako první instance. Dle trestního řádu z roku 1853 se trestní řízení dělilo na dvě složky a to nalézací a vyšetřovací. Při vyšetřování se zajišťovalo jaký trestný čin se stal, a také jeho okolnosti které vedli k vypátrání podezřelého. Toto vyšetřování vedli zemské soudy, při tomto přezdívané soudy vyšetřovací. Zemské soudy v hlavních městech korunních zemích, byli příslušné pro řešení několika zločinů, jakým byla například velezrada, urážka Veličenstva, rušení veřejného pokoje, vzburčení a tak dále. Stání před soudem bylo ústní. Soudci

²⁸ ADAMOVIČOVÁ a kol., Dějiny českého soudnictví do roku, s. 90.

ech pro v t-inu p ípad , v p ípad fle se jednalo o zlo in
zn ní na déle nejl 5 let, byl z ízen senát p tí lenný.²⁹

V p ípad fle se v n které ásti zem rozbujeli vraždy, loupefle, po-kozování cizího majetku, i dokonce hrozilo vzbou ení obyvatel, mohlo být v dané ásti zem na základ dohody ministra vnitra a ministra spravedlnosti vyhlá-eno stanné právo. Trestní ízení vedené za vyhlá-eného stanného práva vedl jako první instance zemský soud. V t chto zálefitostech se ustanovil p tí lenný senát, který mohl zasedat kdekoli v obvodu, kde bylo vyhlá-eno ono stanné právo. Jednání se vedlo dle trestního ádu, av-ak ve zkráceném áse, kdy nemohlo trvat déle nejl 8 dní. Proti ulofení trestu smrti nebylo p íпустné odvolání a fládosti o milost se nep iznával odkladný ú ínek. Rozsudek musel být vykonán do t í hodin od jeho ulofení. Pokud tedy vezmeme v úvahu polovinu 19. století a komunika ní technologie té doby, nem lo p í rozsudku smrti v bec cenu podat fládost o milost k panovníkovi, nebo nejl ta se k n mu dostala, byl odsouzený jifl dávno po smrti. Téfle orgány, co stanné právo vyhlásili, m li právo jej i zru-ít. Místní p íslu-nost soud pro trestní zálefitosti se ur ovala hned n kolika parametry, místem spáchání trestného ínu, p ípadn místem zadrflení pachatele, pokud byl trestný ín spáchán v cizin , tak byl místn p íslu-ný soud, v jehofl správním obvodu m l pachatel trvalé bydli-t .³⁰

5.3 Vrchní zemský soud

V trestních zálefitostech, projednávali odvolání proti rozsudk m, jefl vydali v první instanci sborové soudy první stolice, íli zemské soudy. Odvoláním se napadal rozsudek pro vadu v obsahu nebo vadu v ízení. Paklifl byl ulofen trest smrti nebo byl podán návrh na zmírn ní trestu, tak vrchní zemský soud p ezkoumával takovýto p ípad ex-offo. Pro jednání o zálefitostech trestního charakteru se ustavoval p tí lenný senát, jenfl se skládal z p edsedy a ty soudc . Pokud se v-ak jednalo o zvlá-t nebezpe né trestné íny, jako nap íklad zlo íny proti státu, i zlo íny za n fl se ukládal trest smrti, zasedal senát devíti lenný.³¹

²⁹ ADAMOVIÁ a kol., D jiny eského soudnictví do roku, s. 91

³⁰ IBIDEM, s.91 - 92

³¹ IBIDEM, s. 92

...oval nejvyšší soud, jako třetí instance a rozhodoval o odvoláních a stížnostech, je-li byly podány proti rozsudku zemského soudu, je-li tento případ posuzoval jako druhá instance. Při projednávání trestních věcí, zasedaly senáty sedmičlenné, a pokud se jednalo o velmi závažné trestné činy, jednalo se dokonce v senátech devítičlenných.³²

³² ADAMOVIČOVÁ a kol., Dějiny českého soudnictví do roku, s. 93

6.1 í-ský soud

S existencí í-ského soudu po ítala jifl b eznová ústava z roku 1849, av-ak k jeho z ízení do-lo afl o 18 let déle, kdy jej z ídil zákon . 143/1867 .z. z 21 prosince téhofl roku, tento zákon se sou asn také po ítal do zákon , ze kterých se skládala prosincová ústava taktéfl z roku 1867.³³ Zde by bylo zajímavé podotknout je-t jiný poznatek, o z ízení í-ského soudu, podle jiného zdroje, byl totifl í-ský soud vytvo en afl zákonem . 44/1869 .z.³⁴, tedy afl o dva roky déle nefl co uvád jí auto i Schelleová a Schelle v jejich knize o soudnictví.

í-ský soud by se tedy také nazvat za výdobytek šrevolu ního rokuo, i kdyfl jeho faktická innost byla zahájena afl tímto zákonem o 18 let déle. Náplní í-ského soudu bylo, cituji: *„rozhodování kompeten ních spor (mezi orgány správními a soudními, mezi soudy ádnými a správním dvorem soudním, mezi orgány státní správy a samosprávy, a mezi samosprávnými orgány navzájem), dále pak rozhodování o ve ejnoprávních nárocích (pohledávkách) zemí, korporací a fyzických osob v í státu a rozhodování p stíflnostech ob an pro poru-ení ústavn zakotvených politických práv.“*³⁵ Jak je vidno, innost í-ského soudu byla vskutku bohatá, bylo zde mnoho v cí, s nimifl se mohli jak lidé tak hlavn správní orgány obrátit k nalezení e-ení na tento soud. Tento soud e-il hlavn záleflitostí kompeten ních spor r zných správních orgán . Dnes bychom jeho innost pod adili v na-í soudní soustav pod innost Nejvy-ího správního soud, dále také z ásti plnil i úlohu na-eho ústavního soudu, nebo se na n j mohli lidé obracet s ústavními stíflnostmi pro poru-ení jejich politických práv, tuto innost, kterou b fln vykonávají ústavní soudy v dne-ní dob , vykonával í-ský soud z d vodou, fle v této dob ústavní soud, tak jak jej známe z dne-ní doby, neexistoval. V sou asné dob bychom jeho ekvivalent našly práv ve vý-e zmín ných soudech a to Nejvy-í správním soud a Ústavním soud .

³³ SCHELLEOVÁ Ilona, SCHELLE Karel a kolektiv, Soudnictví (historie, sou asnost a perpektivy), 1. vydání, Eurolex Bohemia s.r.o, Praha 2004, ISBN 80-86432-65-3, s. 121 - 122

³⁴ Malý a kol, D jiny eského a eskoslovenského práva do roku 1945, s. 267

³⁵ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, sou asnost, a perspektivy), s. 121 - 122

o p íslu-nosti tohoto soudu, nalezli bychom zde jednu větu, která je velmi zvláštní. Když jsme zvyklí, že p íslu-nost ú ad je ur ená zákonem. P íslu-nost í-ského soudu byla taková, že soud si sám ur il svou p íslu-nost a proti rozhodnutí o p íslu-nosti nebylo možno podat řádný opravný prost edek a bylo tedy kone né³⁶, musím podotknout, že i v této době se jednalo o zvlá-tní systém ur ení p íslu-nosti, b ěn byla totiž p íslu-nost ur ována zákonem a správní orgán si ji neur oval. Toto byla taková výsada í-ského soudu.

Organizaci í-ského soudu upravoval zákon . 44/1867 .z. z 18 dubna téhož roku. Jeho sídlo bylo ve Vídni a skládal se z prezidenta, viceprezidenta, dvanácti len ů a ty náhradník .³⁷ Zde je op t možno nalézt rozpor v terminologii, kterou užívají auto i Schelleová a Schelle, nebo ůto mluví o prezidentovi a viceprezidentovi, kdežto pan Karel Malý a kol., kte í napsali v tomto díle mnohokrát citovanou knihu šD jiny eského a eskoslovenského práva do roku 1945, hovo í o p edsedovi a místop edsedovi.³⁸

Soudci í-ského soudu byli jmenováni císa em na návrh í-ské rady a to dořivotn . Na návrzích se podílela ob ěsti í-ské rady rovným dílem, a to tak že jak panská tak i poslanecká sn movna navrhovala polovinu len ů.³⁹ Po jmenování museli soudci, aby mohli nastoupit do ú adu, je-t složit p ísahu, ve které se zavázali k dořřování ústavy a zákon ů a také k sv domitému pln ní svých povinností.⁴⁰

6.2 Správní soudní dv ůr

Soudní dv ůr správní je mlad-í instituce neř í-ský soud, byl z řizen ařl v roce 1875 zákonem . 36/1875 .z. z 22. řjna téhož roku, av-ak zmínku o tom, že by m l n jaký správní soudní dv ůr existovat, bychom nalezli jifl o 8 let d řve a to v zákon ů o moci soudní ů zákon . 144/1867 .z. Na správní soudní dv ůr se mohla obrátit pouze osoba, u které do-řo ze strany státních nebo správních orgán ů, poru-ení jeho práv, která

³⁶ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, sou asnost, a perspektivy), s. 122

³⁷ IBIDEM, s. 122

³⁸ MALÝ a kol., D jiny eského a eskoslovenského práva do roku 1945, s. 267

³⁹ IBIDEM, s. 267

⁴⁰ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, sou asnost, a perspektivy) s. 122

porušení práv muselo fakticky dojít, s pouhým ohrožením ke správním soudnímu dvoru. Jeho působnost byla vymezena podle zákona negativně. Mimo stížnosti které podávaly fyzické osoby při porušení jejich práv, byl také působný pro řešení negativních kompetenčních spor zemských zastupitelstev a státních úřadů, záležitostí týkajících se voleb (avšak tyto se nesměly týkat ústavních právních právních, pro tyto byl působný říšíský soud, viz kapitola 6.1). Působnost tohoto soudu byla však mnohem obsáhlejší do jeho rozhodovací působnosti mimo výše zmíněné spory, spadalo také určení využití jazyka v tehdy obecných kolech (dnes bychom řekli základních kolech), dále řešil spory o nároky úřední ministerstva zemské obrany vzniklé ze služební poměru, vojenské taxy a trestní věci policejní. Působnost v těchto věcech zkoumal soud z úřední povinnosti, pakliže nastal kompetenční konflikt, rozhodoval v dané věci soud říšíský.⁴¹

Řízení před tímto soudem probíhalo veřejně a ústně, avšak mohlo dojít k vyloučení veřejnosti v zájmu ochrany mravnosti a veřejného pořádku. Zastoupení advokátem při řízení u tohoto soudu bylo ze zákona povinné. Stížnosti podané k tomuto soudu se nepřízníval odkladný úřek na vykonání rozhodnutí. V úvahu připadalo pouze poříádání o odklad, pokud byla uložena exekuce, ale muselo být prokázáno, že by touto vznikla významná škoda. Jeho pravomoc byla pouze kasační neboli zrušovací. V případě uznání stížnosti, napadené rozhodnutí zrušil a vrátil působnému orgánu k opětovnému projednání, tento pak byl vázán při vydávání nového rozhodnutí názorem soudního správního dvora.⁴²

Složení soudního správního dvora bylo následovné, v čele stál prezident, dále pak početní počet předsed jednotlivých senátů a soudní radové. Funkce na tomto soudu nebyly státní, jak tomu bylo u říšíského soudu, ale byly jimi placené. Polovina členů celkového počtu soudu, musela splňovat podmínky, které vyřadil zákon pro to, aby se někdo mohl stát soudcem. Členové byli jmenováni císařem na návrh ministerské rady. Rozhodování probíhalo veřejně v přítomnosti senátů, v případě, že bylo poříádáno předsedou senátu podezření, že rozhodnutí senátu bylo protizákonné, bylo svoláno ke konečnému rozhodnutí plénum soudního správního dvora, v němž

⁴¹ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, současnost, a perspektivy), s. 122 - 123

⁴² IBIDEM, s. 123

soudu. Jestliže se rozhodování mlo týkat incidentního řízení, naopak při posuzování souladnosti niflých právních předpisů s vyřízeními zasedal sedmičlenný senát.⁴³

6.3 Státní soudní dvůr

Státní soudní dvůr je instituce vzhledem k předlému soudu o něco starší, vzniknul již v roce 1867, kdy jej zřídil zákon č. 101/1867 z 25. srpence téhož roku. Jednalo se o soud, který rozhodoval a soudil žaloby na ministry z důvodu porušení n které z ústav (říské nebo zemské). Žalobu k státnímu soudnímu dvoru mohli podat kterákoli ze sn movných říské rady, avšak pro podání žaloby bylo potřebné, aby se na tomto jedna nebo druhá sn movná usnesla dvoutětinovou větinou. Na rozdíl od předchozích dvou soudů v této kapitole, nejmenoval soudce císař, ale nýbrž sn movná říské rady v pořadí 24 členů. Funkční doba v tomto soudu byla časově omezená na 6 let, a další podmínkou, aby se mohl někdo stát soudcem státního soudního dvora, bylo rakouské občanství a znalost práva. Sn movny byly dvoutětinově a každá z nich jmenovala polovinu členů soudu, celkem 12. Předseda státního soudního dvora byl zvolen z ad členů a členy tohoto soudu. Řízení probíhající před tímto soudem bylo ústní a také veřejné, v případě se projednávala i náhrada škody, bylo jej možno spojit s trestním řízením. Proti rozhodnutí státního soudního dvora nebylo možné podat žádný opravný prostředek, pouze sn movná, která podala žalobu na ministra, mohla podat návrh na omilostnění ministra k rukám císaře. Císař ze své vlastní vůle, bez podání návrhu ze sn movny, odsouzeného omilostnit nemohl.⁴⁴

6.4 Soud Nejvyššího dvorního maršálka

Soud Nejvyššího dvorního maršálka je dalším z řady specializovaných soudů, které byly v činnosti v druhé polovině 19. století v habsburské monarchii. Tento soud vedl řízení v civilních sporech, jako první instance pro osoby, které nebyly samostatnými šlechticů a také nad osobami, jež mly právo extraterritoriality. Císař zde mly tu pravomoc, připsat právo být souzen před soudem Nejvyššího dvorního

⁴³ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, současnost, a perspektivy), s. 123

⁴⁴ IBIDEM, s. 123 - 124

okud to uznal za vhodné, nej ast ji toho privilegium
m. U tohoto soudu soudili jak samosoudci, tak i senáty.
Pro civilní sporné záležitosti se ustavoval senát, který m l p t len . Ostatní p ípady
soudil samosoudce. Složení senát bylo následovné: p edsedou senátu byl editel
kancelá e ú adu a zbylí ty i soudci byly radové z víde ského zemského soudu, tyto
zárove do této pozice soudc musel jmenovat císa . Odvolání od tohoto soudu bylo
mofné k vrchnímu zemskému soudu ve Vídni, který danou v c posuzoval jako instance
a bylo p ípustné také dovolání k Nejvy—ímu soudu, taktéfi se sídlem ve Vídni, pro tyto
p ípady instance t etí. innost Nejvy—ího dvorního mar—álka se v trestním soudnictví
moc neprojevovala, maximáln povolával leny císa ského domu jako sv dky p i
trestním ízení, i oznamoval trestné iny spáchané osobami, které m li výsadu
extraterritoriality.⁴⁵

6.5 fiivnostenský soud

Je-t d íve nefl byly z ízeny fiivnostenské soudy, byla z ízena v roce 1859 tzv.
fiivnostenská spole enstva, která fungovala jako rozhod í orgány p i sporech mezi
fiivnostníky a jejich zam stnavateli. Soudy jako takové byly z ízeny afl v roce 1869, kdy
je z ídil zákon . 63/1869 ze 14. kv tna téhoi roku. fiivnostenské soudy se z izovaly ve
m stech, kde se provozovala tovární innost, p ípadn p íbuzná odv tví. fiivnostenské
soudy rozhodovali spory zam stnavatel se zam stnanci, p ípadn spory zam stnanc m
které m li mezi sebou. V cn p íslu-ný byl tento soud pro rozhodování t chto spor ,
cituji: *šo mzdy, spory o zru-ení pracovního, sluflebního i u ovského pom ru, spory o
vyplacení odstupného (od-kodného) v souvislosti s propu-t ním resp. odchodem ze
sluflebního pom ru, spory o náhradu -kody zp sobené na majetku továrny a na spory,
které se vztahovali na penzijní, nemocenské i jiné obdobné pokladny zam stnanc* .⁴⁶
Dle dne-ního jazyka bychom tedy mohli íct, fe fiivnostenský soud, e-il hlavn
pracovn právní spory vzniklé z pracovního pom ru zam stnavatel ó zam stnanec.

Pro zahájení ízení, byla stanovená 30 denní prekluzivní lh ta, která za ínala
b flet ode dne ukon ení pracovního pom ru, ve které musela být podána řádost o

⁴⁵ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, sou asnost, a perspektivy), s. 113

⁴⁶ IBIDEM, s. 113 - 114

stalo, nebylo možno se na tento soud jít obrátit. Správní soudy tvořily sídlo a okolní obce, v kterém sídlil a okolní obce, p ípadn také okres i více okres okolních. řívnostenský soud však nebyl po dlouhá léta výlu n p íslu-ný pro e-ení vý-e uvedených spor , zm na nastala v roce 1898, kdy se výlu ným stal. Do tohoto roku, bylo možno se s žalobou obrátit i na obecný soud, kterýto ji nesm l odmítnout.⁴⁷

Soudy z izovalo ministerstvo spravedlnosti, av-ak nesta ila pouze jeho v le ke z ízení soudu, ale je-t musel být vydán posudek zemského sn mu a také musela souhlasit ministerstva financí a vnitra. V na ízení, kterým byl soud z ízen, byla mimo jiné stanovena odv tví, u kterých m fle spory rozhodovat, jeho územní obvod, sídlo a po et len , p ípadn náhradník . Po et len řívnostenského soudu se stanovoval v po tu 12 ó 24 osob, p i emfl tito byly volení zam stnanci a zam stnavatelé, kařdá skupina volila jednu polovinu jeho len . Za stranu zam stnavatel mohli volit vlastníci, jednatelé a nájemci daného podniku, p ípadn také lenové p edstavenstva jednalo-li se o akciovou spole nost. V p ípadn státního podniku, volili leny soudu osoby, které m li oprávn ní daný podnik zastupovat. Za stranu zam stnanc mohli volit v-ichni zam stnanci mužského pohlaví, star-í 20 let, zam stnaní déle neř jeden rok v daném odv tví. Za osoby mlad-í 20 let mohli volit jejich zákonní zástupci. U ové, osoby m li sv j majetek v konkursu a osoby s trestnou minulostí byly z voleb vylou eny. lenem řívnostenského soudu se mohl stát pouze muž star-í 30 let gramotný a svéprávný, za podmínky fle m l bydlit v obvodu daného soudu. Kařdá z volebních stran volila leny soudu ze svých vlastních ad, ke zvolení sta ila nadpolovi ní v t-ina odevzdaných hlas , nastal-li ve volb pat, rozhodoval mezi navrženými los. V p ípad fle ve volb nedostal jeden z kandidát pot ebný po et hlas , nastala situace nám známá dnes ze senátních voleb, ili postoupili ti s nejv t-ím po tem hlas a mezi nimi se pak konala volba nová. Klí k výb ru kandidát do druhého kola byl následovný, po et volných míst krát dv , aby vřdy na jedno volné místo p ípadali dva kandidáti a jeden byl vít z. Proti výsledku voleb bylo možno podat do 14 dn od konání volby stížnost k místnímu orgánu státní správy, ten danou v c náleřit pro-et il a shledal-li poru-ení p edpis o volb , volby zru-il a vyhlásil nové. Pokud se nikdo nedomáhal v dané lh t neplatnosti voleb, bylo po jejím uplynutí vystaveno místním orgánem státní správy

⁴⁷ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, sou asnost, a perspektivy), s. 114

nského soudu. lenové soudu pak museli složit p ísahu, i ujmout ú adu. Funk ní období bylo t íleté, ale volby se konaly každý rok, vřdy se pak obm ovala jen ur ítá ást len . Mořnost ucházet se o lenství opakovan , nebyla zakázána.⁴⁸

Tento soud jednal jako první instance p í e-ení pracovn -právních spor . Jednalo se ve t í lenných smír ích komisích. V ele komise stál p edseda a poté dva lenové vřdy jeden za stranu zam stnavatel a jeden za stranu zam stnanc . Pokud se zde nedosp lo ke smíru, rozhodovalo se následn v tzv. sborech, které m li p t len (p edsedu a ty i p ísedící ó dva za stranu zam stnavatel a dva za stranu zam stnanc). Pokud byl podán opravný prost edek proti rozhodnutí, p esouvalo se ízení k místn p íslu-nému soudu ádnému. Hranice pro podání opravného prost edku byla 50 zlatých, pokud byl spor o hodnotu niř-í, nebylo mořno jej podat. Opravný prost edek se podával k zemskému soudu, který poté rozhodoval ve zvlá-tním senátu slořeném ze soudce a dvou odborník . Vrchní zemský soud, pak vykonával dozorovou ínnost nad t mito soudy a m l opravn ní nahlířet do spis vedených u řivnostenského soudu.⁴⁹

V bec prvním řivnostenským soudem, který byl v habsburské monarchii z ízen, byl řivnostenský soud v Brn a stalo se tak roku 1869, m l 24 len a byl místn p íslu-ný pro Brno a p ílehlé obce, pro odv tví tkalcovské, prádelnické a barví ské.⁵⁰

V roce 1898 vstoupil v platnost nový zákon o řivnostenských soudech. Hlavní zm na, která tehdy nastala, byla, ře p íslu-nost soudu byla od této doby jifl výlu ná, bez mořnosti se jí vzdát. Zárove novela také navý-řla po et p ísedících u řivnostenského soudu.⁵¹

6.6 Soud ádu n meckých rytí

Soudní pravomoc pro n mecké rytí e má dlouhou tradici, opírá se o n kolik historických patent , z nichř nejstar-í pochází z 5. ervence 1766, dále pak císa ské

⁴⁸ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, sou asnost, a perspektivy), s. 114 - 116

⁴⁹ IBIDEM, s. 116 - 117

⁵⁰ IBIDEM, s. 117

⁵¹ IBIDEM, s. 117

nejnovější vada je císařský patent Ferdinanda V. č. 451, který omezoval soudní pravomoc omezenou pouze na řešení dle dictví jeho len. Při rozhodování sporů okolo dle dictví byl soud povinen dodržovat platné zákony a při jeho inosti jej je třeba dozoroval apelační soud, či místní příslušný vrchní zemský soud. Pravomoc soudit dle dictví byla vykonávána až do rozpadu Rakouska-Uherska v roce 1918. Po rozpadu císařství a vzniku Československa byl majetek původně meckých rytířů nacházející se na našem území zabrán státem. Možnost soudit dle dictví zde však trvala teoreticky až do roku 1931, kdy byl přijat zákon č. 100/1931 Sb., jež výkon soudnictví přiznával jen řádným soudům.⁵²

6.7 Labské celní soudy

Celní soudy na Labi patří k těm šluflebně starším, nebo vznikají již v roce 1821, v tomto roce došlo mezi polabskými státy k uzavření tzv. plavebních akt. Následkem tohoto, byly ve všech sídlech labského celního úřadu, vytvořeny pozice zvláštních úředníků, jež měly soudní pravomoc. Tímto úřadem se pak také začalo říkat labské plavební nebo též celní soudy. Takovýchto soudů jsme měli na českém území hned šest a to v Mlíně, Roudnici nad Labem, Lovosicích, Litoměřicích, Dráhaň a v Ústí nad Labem. Tyto soudy byly příslušné pro řešení sporů celních a jiných sporů vznikajících v souvislosti s plavbou po Labi. Tyto soudy byly však v roce 1968 zrušeny a jejich příslušnost řešení těchto sporů byla přizána okresním soudům, které byly místní příslušné pro vodním labským soudům. Tato pravomoc soudit tyto spory, byla poté přizána k okresním soudům ve výše zmíněných městech, o odvolání poté rozhodovali zemské soudy. Těmi instancemi však byl vrchní zemský soud, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale zvláštní mezinárodní Komise labská, který sídlila v Dráhaňanech.⁵³

⁵² SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, současnost, a perspektivy), s. 119

⁵³ IBIDEM, s. 119

6.8.1 D chodkové soudy

6.8.1 D chodkové soudy

V případě d chodkových soudů se jedná o zvláštní, taktéž trojinstanční, soudní soustavu. U těchto soudů se jednalo o trestní řízení, které se týkalo dávek odváděných do státu, dnešními slovy bychom mohli říci, že tyto soudy se jednaly o případy, kdy někdo neodváděl sociální a zdravotní, avšak nutno podotknout že toto se v této době neplatilo. Jedná se zde pouze o přirovnání pro lepší pochopení problematiky. Tyto soudy se nacházeli v každém c.k. okresním finančním úřadu. Jednalo se tedy o zvláštní okresní soudy, které měly rozhodovat spory a přestupky ohledně daní, poplatků a dalších dávek odváděných do státní kasy. Tyto soudy rozhodovaly méně závažné přestupky v této oblasti, pokud pravomoc rozhodovat tuto věc, nepříslušel § 516 odst. 1 trestního řádu okresním úřadům. Méně závažnými přestupky podle tehdejšího práva byly, například přestupky, na něž hrozila pokuta ve výši maximálně 1000 zlatých případně vzení s odepřením svobody do 3 měsíců. Na každém takovémto soudě, muselo být hned několik osob, jednalo se o předsedu, který byl státním úředníkem znalým práva, zapisovatel, dva koncipienti a dva přísedící. Přísedící byli soudní radové a úředníci krajských úřadů a politické správy. V českých zemích bylo v této době celkem 15 d chodkových soudů, z nichž se 10 nacházelo v českých zemích a to v Praze, Chrudimi, Olomouci, Brně, Jihlavě, v Moravě a Slezsku. Na Moravě byly tyto soudy 4 a to v Uherském Hradišti, Brně, Olomouci a Jihlavě a ve Slezsku zbyl jeden ve městě Opavě.⁵⁴

Odvolacím orgánem byly vrchní d chodkové soudy, které byly zřízeny v sídlech zemských finančních úřadů. Tyto vrchní d chodkové soudy také soudily v první instanci a to v případě, že daná záležitost nebyla zákonem výslovně svěřena k rozhodování okresním d chodkovým soudem. V zemích koruny české jsme měli celkem dva vrchní d chodkové soudy, jeden v Praze pro české země a druhý v Brně pro Moravu a Slezsko. Systém, jak již bylo zmíněno výše, byl trojinstanční a třetí instancí tvořil nejvyšší d chodkový soud, který měl sídlo ve Vídni. Tento soud rozhodoval jako poslední stupeň v řízení, v případě že byl uplatněn opravný prostředek proti rozhodnutí

⁵⁴ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, současnost, a perspektivy), s. 120

Složení vrchních a nejvyššího d chodkového soudu, složení vrchních d chodkových soudů, zasedali zde sice soudní radové, ale dalšími členy byly radové z finančního editelství a předseda byl jako u okresního d chodkového soudu státní úředník se znalostí práva.⁵⁵

6.8.2 Patentní soudy

Patentní soudy, jsou z těchto mladších soudů, které zde uvádím ve své práci, nebo tyto soudy byly zřízeny ač zákonem č. 30/1897 z. l., který byl přijat 11. ledna téhož roku. Jednalo se o soudy, které řešily stížitosti, které byly podány pro rozhodnutí kasačního oddělení patentního úřadu. Tento úřad začal fungovat ač od 1. ledna 1899⁵⁶, tyto soudy sice byly zřízeny zákonem již o dva roky dříve, ale fakticky byly uvedeny v činnost ač v roce 1899, nebo do té doby by neměly co soudit. V těchto soudy byly sestaveny sedmičlenné. Složení senátu bylo následovné, cituji: *š předsedou senátu byl prezident patentního soudu nebo jeho náměstek, za členy senátu byly jmenováni vřdy dva radové nejvyššího soudu, jeden rada ministerstva obchodu a tři členové odborné technické třídy*.⁵⁷ Patentní soud zasedal ve Vídni v sídle Nejvyššího soudu.⁵⁸

6.8.3 Vojenské soudy

Soustava vojenských soudů, byla zvláštní trestní soustavou soudní. Její pravomoc se vztahovala na osoby vojenské. Úplně na prvopočátku vojenského soudnictví stálo toto mimo ministerstvo spravedlnosti, jako ostatní soudy, a administrativně spadalo pod tehdejší ministerstvo vojenství. Jak již napovídá několikrát zmíněvané trojinstanční řízení u výše uvedených soudů, ani zde tomu nebylo jinak a tyto soudy byly také organizovány ve třech úrovních. První instancí vojenských soudů byly soudy posádkové, nebo také jiným označením soudy garnizonní, které sídlily v každém vojenském velitelství, pevnosti a také u dležitých posádek. Dalšími soudy, které se řadily pod první instanci, byly soudy gardové, soudy vojenské akademie a tyto

⁵⁵ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (Historie, současnost, a perspektivy), s. 120

⁵⁶ VOJÁČEK Ladislav, SCHELLE Karel, KNOLL Vilém, České právní dějiny, 2. vydání, Aleš, Plzeň 2010, ISBN 978-80-7380-257-8, s. 254

⁵⁷ IBIDEM, s. 254

⁵⁸ IBIDEM, s. 254

Novém Mst, dále také námořnický soud se sídlem
estálé, zřízené v případě potřeby, tyto se rovně řídili
k první instanci, jednalo se o soudy zřízené pí v válce v poli a také soudy vlajkové a
lodní. Od 1. 1. 1869 byl nově zřízen také brigádní soud, který se řídil záležitostmi
zeměbrany a domobrany. Druhou instancí ve vojenském soudnictví byl vojenský
apelační soud, jenž sídlil ve Vídni. Tím pádem i konečnou instancí byl Nejvyšší
vojenský justiční senát, rovně řídlem ve Vídni.

Reforma vojenského soudnictví přijala v roce 1912, kdy byl přijat vojenský
trestní řád, a byly zrušeny všechny předpisy upravující vojenské soudnictví do této
doby.⁵⁹ Tento vojenský trestní řád byl společný jak pro vojsko pozemní, tak pro
loďstvo. V první instanci poté rozhodovaly soudy brigádní, kterých bylo českých
zemích celkem 10, a seřídily pouze přeiny, za něž hrozilo maximálně 6 měsíců vězení, a
také divizní soudy, které seřídily ostatní případy, seřídily s trestem na 6 měsíců a také
všechny zloiny. Zároveň divizní soudy plnily úlohu odvolacích orgánů proti
rozhodnutí brigádních soudů. U brigádních soudů zasedali senáty tříčlenné naopak u
soudů divizních senáty čtyřčlenné. Označení soudů pro námořnictvo bylo poněkud
odlišné a to tak, že namísto brigádních soudů zde byly soudy sboru námořnického a
místo divizních pak soudy admirálské. Vrchol soudní soustavy pak tvořil Nejvyšší
vojenský soudní dvůr. V případě domobrany a zeměbrany rozhodovali v první instanci
branné soudy brigádní, které byly příslušné pro rozhodování přeiny, za něž bylo
možno uložít maximálně 6 měsíců vězení, pro ostatní přeiny a zloiny fungovali jako
první instance zeměbranné divizní soudy, tyto soudy také plnily funkci odvolacího orgánu
proti rozhodnutí branného brigádního soudu. Nejvyšším článkem pak byl Nejvyšší
zeměbranný soudní dvůr.⁶⁰

6.8.4 Výjimečné soudy

Tyto soudy byly dle zákona č. 120/1873 z. n. l., z 23. května téhož roku, oprávněny
rozhodovat v případě, kdy byla zastavena činnost soudů porotních. Ovšem zastavení
činnosti těchto soudů mohla nastat pouze v případě, že takto rozhodla vláda a to po
předchozím projednání v Nejvyšším soudu. Rozhodování porotních soudů mohlo být

⁵⁹ VOJÁEK a kol., České právní dějiny, s. 254 - 255

⁶⁰ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, současnost a perspektivy), s. 125 - 126

jednoho roku a ke v–emu, rozhodnutí o zastavení inosti které soudní obvody. Výjime né soudy rozhodovali v –esti lenných senátech o zlo inech, o kterých za normálních okolností rozhodovali soudy porotní. Slofení senát zde bylo následovné ó p edseda senátu a p t soudních rad . Tyto soudy p sobily u zemských soud .⁶¹

6.9 Soudy duchovní a manfelské

Tzv. Biskupské soudy fungovaly paraleln se soudy sv tskými a od roku 1848, m li také disciplinární pravomoci nad svými duchovními a mohli jim také ukládat tresty. Bylo zde v–ak jedno omezení, kterého se musel soud p i ulofení trestu drflet a to, fle trest nemohl zasahovat do ústavn zaru ených ob anských práv.⁶² Roku 1855 byl v–ak vydán konkordát, který publikoval papefl v bule nazvané DEUS HUMANIS SALUTAE AUCTOR a následn jej také vyhlásil císa Franti–ek Josef I. v patentu z 5. 11. 1855, který platil pro celou í-i. Církev tímto konkordátem získala velké pravomoci jednak v nábofenské oblasti, –kolství a také v úprav rodinných vztah . Konkordát se d lil na lánky a v jeho desátém lánku bylo hovo eno o op tovném zavedení církevní jurisdikce do manfelství. Dal–í reakcí na konkordát bylo vydání patentu k 8. 10. 1856, který obnovoval platnost kanonického práva pro v ci manfelské, tento patent nadále ru–il ustanovení v ob anském zákoníku, která se týkala manfelských práv katolíků .⁶³ Platnost jurisdikce byla obnovena k 1. 1. 1857, kdy byly církevní soudy op tovn p íslu–né rozhodovat o platnosti manfelství, rozluce a rozvodu od stolu a lofle. Tyto soudy v–ak mohli rozhodovat pouze o katolických s atcích, z jejich jurisdikce byly vylou eny civilní s atky a manfelství jiných církví. Dále také nesm li rozhodovat o majetkoprávních vztazích vznikajících v d sledku manfelství.⁶⁴

Jak jsem jifl uvedl vý–e t mto soud m, se p ezdívalo soudy biskupské. Tyto soudy totiž p sobili v kařdém biskupství. leny kařdého soudu jmenoval biskup daného biskupství. Slofení soudu bylo následovné ó p edseda soudní radové, jichfl bylo ty i afl –est v závislosti na pot ebách soudu. Rozhodovalo se v t í lenných senátech.

⁶¹ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, sou asnost a perspektivy), s. 126 - 127

⁶² IBIDEM, s. 129

⁶³ MALÝ a kol., D jiny eského a eskoslovenského práva do roku 1945, s. 275 - 276

⁶⁴ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, sou asnost, perspektivy), s. 130

rovní trojnásobně, kdy v první instanci rozhodovali s druhou instancí byl metropolita dané církevní provincie a třetí a poslední instancí byl Svatý Stolec. Obnovená pravomoc jurisdikce ve včech manfleských věcech netrvala příliš dlouhou, neboť byla církvi odňata již v roce 1868. Důvodem k tomu byl smlouvu vypovězení konkordátu ze strany habsburské monarchie. Církev tímto pozbyla možnosti vykonávat jurisdikci v manfleských otázkách a zůstala jí nadále pouze možnost ukládat pouze církevní tresty.⁶⁵

6.10 Rozhodčí soudy

Rozhodčí soudy, které v této době působily, byla značně mála. Z této velké množiny rozhodčí soudů si vybereme několik, o kterých se rozepíšeme podrobněji.

6.10.1 Rozhodčí soudy úrazových pojišťoven

Rozhodčí soudy úrazových pojišťoven byly zřízeny až v na konci 80. let 19. století a to dvojnásobně zákonem č. 1/1888 z. a 47/1889 z. Do kompetence těchto soudů spadaly spory spojené s odškodněním pojištěnců po úrazech. V případě, že byl uplatněn opravný prostředek proti rozsudku pojišťovacího soudu, rozhodoval o tomto Vrchní pojišťovací soud v Praze. Po vzniku československé republiky v roce 1918, byly tyto soudy převzaty pod novým názvem, jako tzv. soudy pojišťovací.⁶⁶

6.10.2 Rozhodčí soudy horních a bratrských pokladen

Rozhodčí soudy horních a bratrských pokladen nacházejí oporu v zákoně č. 14/1890 z., který je zřizoval. Zřizovaly se ve všech sídlech horních úřadů. Měly za úkol rozhodovat spory týkající se pojistných vztahů, které vznikali přímo mezi bratrskými pokladnami, případně také mezi pokladnou a jejími členy. Pro rozhodování těchto sporů, nebylo dle zákona jiné možnosti a tyto soudy byly vždy příslušné, o nedalo se s tím jít k jinému soudu. Složení těchto soudů bylo následovné: předseda se svým zástupcem, čtyři předsedící a pro případ jejich nepřítomnosti také jejich náhradníci.

⁶⁵ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, současnost, perspektivy), s. 130

⁶⁶ BÍLÝ L. Jiří, Právní dějiny na území České Republiky, 1. vydání, Linde Praha, a.s., Praha 2003, ISBN 80-7201-429-3, s. 277

soudy, které bylo zpravidla trojinstan ní, jak je n kolikrát
nost, ízení p ed tímto soudem bylo pouze jednoinstan ní
a tím pádem proti rozhodnutí takového soudu nebylo mofno odvolání.⁶⁷

6.10.3 Rozhod í soudy honební

Tyto soudy byly z ízeny na základ zákona . 49/1866 .z. ó zákon honební pro
echy. Honební soudy rozhodovali spory o náhradu kody, která vznikla na polních
plodinách a pozemcích, p í výkonu práva myslivosti. Jednalo se o kodu, kterou
zp sobovala zv . Slofení soudu, potafimo senátu bylo t í lenné, v ele byl vrchní
rozsudí a ty i d v rníci, kdy kařdá ze stran jmenovala vřdy dva své d v rníky.
Obdobn jako u p edchozího soudu, bylo ízení p ed tímto soudem pouze
jednoinstan ní a proti rozhodnutí nebylo mofno uřít řádný opravný prost edek.⁶⁸

6.10.4 Burzovní rozhodčí soudy

Zákon o organizaci burz ó zákon . 67/1875, p íjatý dne 1. dubna téhoř roku,
stanovil, ře statut kařdé burzy musel mít mechanismus k e-ení spor vzniklých p í
obchodech na burze, a nejlep-í zp sob pro e-ení daných spor bylo z ídit burzovní
rozhod í soud. Pakliře se burza rozhodla pro tento zp sob a z ídila si rozhod í soud,
musel tento být uveden ve statutu a zároveň statut ur oval, jaké bude slofení soudu,
jeho p sobnost, jak bude probíhat ízení p ed tímto soudem a jak má vypadat nález
tohoto soudu. V t chto statutech se také objevovala poznámka, ve zn ní, nedohodnou-li
se ú astníci jinak, je p íslu-nost rozhod ího soudu obligatorní. Byla zde tedy mofná
ur ítá dispozitivnost, v e-ení p ípadných spor , ale pokud se ú astníci sporu nedohodli
sami, nastupoval tento soud a ú astníci byla následn povinni respektovat jeho
rozhodnutí, nebo proti rozhodnutí rozhod ího soudu nebylo mofno uplatnit řádný
opravný prost edek a jeho rozhodnutí bylo kone né.⁶⁹

⁶⁷SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, sou asnost, perspektivy), s. 127

⁶⁸IBIDEM, s. 128

⁶⁹IBIDEM, s. 128

obchodních a fiivnostenských komorách

ích soud , které zde zmíním, jsem si vybral rozhod í soud p i obchodních a fiivnostenských komorách. Nebo tyto komory m li za jistých okolností pravomoc rozhodovat jako soudy rozhod í. Pravomoc soudit, byla zaloflena zákonem . 85/1868 .z. o organizaci obchodních a fiivnostenských komor. Jednání, která se udávala p ed tímto soudem, byla ve ejná, jedinou výjimkou byla porada soudc o rozsudku, která ve ejná nebyla. P i uzav ení rozhod í smlouvy bylo stranám umofn no ujednat si, který soud p i obchodních a fiivnostenských komorách bude p íslu-ný pro e-ení jejich sporu.⁷⁰

⁷⁰ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, sou asnost, perspektivy), s. 129

Pokud se n jaká osoba cht la nastálo ucházet o n jaký post na soud , musela splnit ur ité pofladavky, které se je-t d lily na dv skupiny, první skupina zahrnovala obecné p edpoklady, které musela osoba spl ovat, aby mohla vstoupit do státní slufby. T mito pofladavky bylo, cituji: *šmuftské pohlaví, rakouské státní ob anství, v k mezi 18 a 40 lety, ledafle kandidát p icházal z inné vojenské slufby a bezúhonnost.*⁷¹ Jestlifle osoba cht la být p ijata k soudu, následovali zde je-t dal-í podmínky, nefl ty vý-e uvedené, t mito byly: dobré politické smý-lení, mravnost, -etrnost p i zacházení s majetkem, a znalost jazyk na ur ité úrovni.⁷²

7.1 Osoba vykonávající soudní moc ve slufb státu

7.1.1 Osoby soudcovské

Vý et samostatných soudc je vskutku velký, za adili bychom sem prezidenta a viceprezidenta sborového soudu, rady a v-echny leny mající hlasovací právo p i rozhodování ve sborových soudech, p ednosty okresního soudu, samosoudce u okresního soudu. Soudcem se lov k stával na základ jmenování, za p edpokladu p edchozího slofení soudcovské zkou-ky. Soudcovskou zkou-ku mohla osoba v-ak vykonat afl po vykonání povinné praxe, viz kapitola 7.2. Judiciální zkou-ka m la dv ásti písemnou a ústní a konala se p ed komisí jmenovanou prezidentem zemského soudu. Písemná ást byla slofena ze dvou úkol , z nichfl jeden byl civiln právní a druhý trestn právní. Celá písemná ást trvala dva dni a na kafdý úkol m l zkou-ený 8 hodin asu na vypracování. Ústní zkou-ka se skládala p ed komisí a trvala dv hodiny, a týkala se op t civiln právní i trestn právní oblasti. P i ústní zkou-ce musel uchaze prokázat znalost obou oblastí práva a zákon . V kone ném osv d ení o zkou-ce, bylo mimo jiné také uvedeno, jaké jazyky uchaze ovládá. Po slofení zkou-ky a dosaflení v ku 24 let, mohl uchaze sloffit i soudcovský slib. Ve kterém se nap íklad zavázal, fle bude v rný habsburskému rodu, k výkonu ú adu dle svého nejlep-ého v domí a sv domí

⁷¹ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, sou asnost, perspektivy), s. 131

⁷² IBIDEM, s. 131

Slofení slibu podmi ovalo jmenování do funkce, pokud uchaze jmenován.⁷³

7.1.2 Osoby soudní pomocné

Mezi tyto osoby bychom za adili mnoho jednotlivých profesních pozicí a osob, jako byly: p ednosta soudní kancelá e, ídící kancelá ské ú edníky, ú edníky a pomocníky soudní kancelá e, z ízenci knihovnického ú adu, z ízenci depozitního ú adu, ú edníci v ú etním odboru. Pro vy—í ú ednické funkce bylo vyfladováno absolutorium na st ední -kole a úsp -né vykonání zkou-ky, která ov ovala v domosti d leflité k výkonu dané funkce. Ú edníci, kte í p sobili v soudní kancelá i, museli sloflit tzv. šknihovní zkou-ku, podmínkou pro tuto zkou-ku byla je-t povinná praxe. Ten kdo se cht l ucházet o funkci v ú etním odboru, musel mimo ukon ené st ední -koly také vykonat zkou-ku, která se týkala státního ú etnictví. Dal-ími pomocnými osobami soudními byly stálí soudní sluhové. Tito se p eváfln sestávali z vojenských osob, které na tuto pozici jmenoval vrchní zemský soud. Osoba, která cht la být tímto sluhou, musela být gramotná, nebo sluhové asto fungovali také jako písá i. Výnos ministerstva spravedlnosti . 8138 ze dne 13. ervna 1868 stanovil, fle u každého soudu museli být zam stnání dva stálí sluhové.⁷⁴

7.2 Osoby ve státní službě co se p ipravují na budoucí povolání

Institut justičního ekatele, tedy osoby s právnickým vzd láním, která se p ipravuje na budoucí povolání soudce, existoval i v habsburské monarchii, tehdy ale pod jiným ozna ením jako právní praktikant. Tento praktikant byl studovaným právníkem, co se cht l stát soudcem. Nefl mohl nastoupit do soudcovského ú adu, musel absolvovat povinn ro ní praxi u soudu. P i této praxi se seznámili jak s trestním ízením, tak i s ízením civilním. P íjmout praktikanta do praxe mohl pouze prezident vrchního zemského soudu, který byl místn p íslu-ný. fládost o p íjetí do praxe se podávala na prezídiu vrchního zemského soudu. Prezident tohoto soudu po ud lení souhlasu s praxí, p id lil praktikanta k soudu. Podání fládosti v-ak neznamenal

⁷³ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, sou asnost, perspektivy), s. 134 ó 135

⁷⁴ IBIDEM, s. 136-137

nebo v pravomoci prezidenta vrchního zemského soudu bylo-li podezření, že uchazeč je nevhodný z politických důvodů, či nevede morálně správný život. Zamítnutí žádosti však nebylo konečné a uchazeč se mohl obrátit se stížností k ministru spravedlnosti. Pro počet praktikantů nebyl stanovený numerus clausus, záleželo pouze na uvážení prezidenta vrchního zemského soudu, který mohl ke každému soudu přidat tolik praktikantů, kolik uznal za vhodné. Pokud byl uchazeč přijat k praxi, musel nastoupit k soudu, jenž mu byl přidělen, přičemž se nehledělo na jeho osobní přání. Existovala, však jedna výjimka kdy mohl být praktikant přidělen na své přání ke určitému soudu, muselo se však jednat o osobu, která již předtím vykonávala koncepční praxi u úřadu politické správy. Praxe jak jsem již výše uvedl, měla roční trvání. Průběh praxe byl různý, dle toho jaké povolání hodlá praktikant v budoucnu vykonávat. V případě že praktikant chtěl být advokátem, byl na praxi povinně umístěn ke zemskému soudu na dobu jednoho roku, aby přišel do styku s civilním i trestním řízením. Jednalo-li se o budoucího soudce, tento byl umístěn na zemský soud na minimálně půl roku, zbytek praxe pak mohl absolvovat i na okresním soudě.⁷⁵

Praxe měla praktikanty připravovat na výkon budoucího povolání, měli být proto připraveni k takovým úkolům, které by jim umožnili nahlédnout do všech oblastí práva. Nemohli ale dostat za úkol vedení úřadu, a jen zcela výjimečně mohli vést protokol. Úkoly, které dostávali k plnění, jim určoval představený soudce, dle svého uvážení. Při nástupu na praxi musel se praktikant zavázat slibem, ve kterém se slíbil pilně a usilovně plnit úkol, dodržování právních předpisů, zachování úředního tajemství a dokonce také se zavázal, že nebude přijímat dary. Pokud se praktikant připravoval a soudcovskou zkoušku, mohla mu být praxe prodloužena, ale maximálně na dobu dalších dvou let. Celková délka praxe, nesměla přesáhnout tři roky. Praxe se končila uplynutím doby, vystoupením z praxe, anebo v případě kdy praktikant byl z důvodu nedodržení slibu z praxe propuštěn. Stejně tak jako při vstupu do praxe tak i propuštění z praxe bylo v pravomoci prezidenta vrchního zemského soudu, jeho rozhodnutí však nebylo konečné, byla zde opět možnost se proti tomu odvolat. Na konci praxe dostal praktikant jakési shrnutí, v tomto byl praktikant označován a také zde bylo sdělení o jeho odborných schopnostech a morální a mravní zachovalosti.

⁷⁵ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, současnost, perspektivy), s. 137 - 138

ta uspokojivé, ili byl hodnocen jako šmén pilnýõ,
u.⁷⁶

Dalšími osobami, které se p ipravovaly na budoucí povolání jako koncipienti, byla také kancelá řtí praktikanti. Jejich praxe byla sm ována na povolání tzv. pomocné osoby soudní. Povinnost vykonat na záv r praxe kancelá skou zkou-ku byla uloflena zákonem o soudní organizaci, pocházejícího z roku 1896. Paklifle uchaze zkou-ku slofil, mohl se ucházet o místo kancelisty i oficiála. V p ípad , daná osoba sm ovala ambicemi je-t n kam vý-e, mohla krom této základní zkou-ky vykonat také zkou-ku zvanou druhá neboli obtífln j-í kancelá ská zkou-ka. Po jejím slofení mohl zastávat funkci editel e i p ednosty kancelá e, kancelá ského ú edníka, apod.⁷⁷

7.3 Soudní osoby mimo státní slufbu

Soudních osob, byla v této dob celá ada, proto p ikro ím ke stejnému principu, jaký jsem ufilil jifl vý-e, soudní osoby stojící mimo státní slufbu zde nejprve vyjmenuji a pak se o n kolika vybraných více rozepí-í nifle. Jedná se zejména o odborné p ísedící, porotce, notá e, znalce, tlumo níky, diurnisty a výpomocné sluhy.

7.3.1 Odborní p ísedící

Odborní p ísedící cituji: *šzasedali v senátech sborových soud 1. instance, kterým byl sv en výkon kauzálního soudnictví obchodního a horního, pop . u samostatných obchodních soud (v echách byl takový samostatný soud pouze v Praze).*⁷⁸ Jejich po et stanovoval u obchodních soud. Výnos ministerstva spravedlnosti . 5522 z 30. ervna 1865 stanovoval po ty p ísedících od 16 pro obchodní soud v Praze po 4 p ísedící v Opav . Do tohoto rozmezí dále byly je-t za azeny: obchodní senát zemského soudu v Brn s 12 p ísedícími a také obchodní senáty n kolika krajských soud jako byly krajské soudy v Plzni, Liberci, Olomouci a Litom ících, kde bylo on ch p ísedících celkem 6. Nová právní úprava v roce 1897

⁷⁶ SCHELLEOVÁ a kol., (historie, sou asnost, perspektivy), s. 138 - 139

⁷⁷ IBIDEM, s. 139

⁷⁸ IBIDEM, s. 140

odovat místo ministerstva spravedlnosti, sám ministr
a obchodu. P ísedícím u soudu se nemohl stát jen tak
ledajaký lov k, který chodil po ulici, musel spl ovat ur íté pofladavky, kterými byl v k
alespo 30 let, rakouské ob anství, trvalé bydli-t v míst kde sídlil soud, disponovat
aktivním volebním právem do obchodní nebo fivnostenské komory po dobu minimáln
3 roky. Na poslední jmenovanou podmínku se v-ak navazovala dal-í podmínka, pokud
cht l totifl n kdo mít aktivní volební právo do on ch komor, musel provozovat fivnost a
mít ur ítý da ový cenzus. Pro jmenování odborných p ísedících byl uplat ován jistý
klí , dle kterého tvo ili $\frac{3}{4}$ z celkového po tu jmenovaných p ísedících obchodníci a $\frac{1}{4}$
tvo ili osoby ve vedoucích pozicích podnik , jako nap íklad prokuristé, editelé a
podobn . Aby se n kdo mohl stát p ísedícím, musela ho nejprve navrhnout p íslu-ná
komora, která sv j návrh podala na soud. K tomuto návrhu následn soud zaujal
stanovisko a návrh spolu se stanoviskem p es prost edníka, kterým byl vrchní zemský
soud, zaslal ministerstvu spravedlnosti. Jak je vidno nebyla to cesta v bec jednoduchá,
muselo to projít t emi lánky soudní soustavy, nejl se to dostalo na ministerstvo. Pokud
byl n kdo jmenován p ísedícím u soudu, musel sloflit p ísahu, ve které se zavázal
k v rnosti císa i a habsburskému rodu, dále fle bude plnit ádn povinnosti vyplývající
z této funkce a fle bude dodrflovat platné právní p edpisy a zachová si nestrannost.
P ísedící byli jmenováni na dobu t í let.⁷⁹

Odborní p ísedící p sobili také u zemských soud , které m li pravomoci horní.
U t chto soud p sobili vřdy 3 znalci z oboru hornictví. Jmenovací princip byl
následovný, jedním z p ísedících byl jmenován lov k z okruhu osob, jefl se nazývali
závodní správci hornictví a druzí dva z ostatní osob, jefl se pohybovaly o oboru, jednalo
se zejména o ú edníky horních ú ad , autorizované horní inženýry a profesory na
horních akademiích. Funk ní období t chto p ísedících bylo op t t íleté, a podmínkou
pro výkon této funkce bylo sloflení p ísahy.⁸⁰

Na záv r této kapitoly o odborných p ísedících u soud není -patné je-t
podotknout, to jestli byla funkce placená i pouze estná. Jednalo se práv o funkci

⁷⁹ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, sou asnost, perspektivy), s. 141

⁸⁰ IBIDEM, s. 141

pouze na náhradu cestovních nákladů a diet. Ze své funkce
jednání u soudu⁸¹

7.3.2 Notáři

Do právního systému habsburského mocná ství patilo neodmyslitelně také notáři, jež bylo vystavené na principu dnes nám dobře známém, jelikož je uplatován i dnes a to samospráva profesní. Na prvořátku stál roku 1848 patent vydaný samotným císařem pod číslem 366/1850 .z. Nedlouho po patentu byl vydán i notářský řád a to roku 1855, jehož platnost nebyla nijak dlouhá, neboť roku 1871 byl vydán nový notářský řád.⁸² Který v §1 stanoví působnost notáře, notáři jsou zřízeni k tomu, aby sepisovali veřejné listiny, uschovávali peníze a cenné listiny, dále ustanovení tohoto zákona konkrétně §5 se vyslovuje k dále působnostem notáře nové úředního charakteru, zejména k vyhotovení listiny ve věcech nesporných, která se měla podat k němu úřadu, i vyhotovování soukromých listin. Z dále ustanovení tohoto paragrafu se dá dovodit, že notáři museli skládat přísahu, ve které se zavazovali vykonávat práci notáře poctivě, pilně. Každá listina vyhotovená notářem, musela být na konci opatřena podpisem notáře.⁸³

Notářem se mohla stát pouze osoba domovským příslušná, svéprávná, bezúhonná, ovšem na předpokladu složení tří státních zkoušek. Dále podmínkou však byla i praxe v délce 4 roky, při níž měl nejméně dva roky, musel uchazeč vykonávat praxi u nějakého notáře. Pravomoc jmenovat notáře spadala do rukou ministra spravedlnosti. Proces předcházející jmenování, by se dal nazvat veřejnou soutěží. I v této době se totiž uplatoval numerus clausus, nebyl tedy neomezený počet notářů. Jakmile se totiž uvolnilo místo notáře, bylo vypsáno notářskou komorou, dnešními slovy výběrové řízení na nového notáře. Vybraný uchazeč, musel složit peněžitou kauci a přísahu, jinak se nemohl ujmout úřadu. Výsadou notáře bylo, že byl ze své pozice nepodvolitelný, neodvolatelný a nesaditelný. V případě spáchání nějakého deliktu lehčí závažnosti,

⁸¹ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, současnost, perspektivy), s. 142

⁸² BÍLÝ, Právní dějiny na území České Republiky, s. 280

⁸³ ZÁKON č. 75/1871 .z. (online). (cit. 17. 3. 2013) Dostupné na :
<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

ní komisí notářské komory. Pakliše se notář provinil
zen před kárným senátem vrchního zemského soudu.⁸⁴

Notáři vykonávaly mnoho činností, které by se daly rozdělit do tří okruhů, jedním který jsem nepřímo zmínil výše, bylo vytváření veřejných listin, měli však oprávnění i k jiným činnostem, kterými konkurovali jiným právním odvětvím, nebo je mohli provozovat i jiné instituce, jednalo se o ověřování podpisů, což mohli provádět i soudy a také měli před okresním soudem při trestním a rozvodových řízeních, postavení stejné jako advokát, mohli zde zastupovat rovněž své klienty. Pro zajímavost na konec uvádím, že první republika převzala notářský řád, a samosprávná notářská komora v letech fungovala až do roku 1948, kdy byla zrušena a opět obnovena až po roce 1989.⁸⁵

7.3.3 Výpomocní sluhové

Na závěr kapitoly o soudních osobách stojících mimo státní službu uvedu skupinu osob, kterou dnes již na soud nenalezneme. Jedná se o výpomocné sluhy soudní. Vyskytli-li se na místě, kterém soud volné místo po stálém sluhovi, mohlo být toto dočasné obsazeno výpomocným sluhou, tyto pocházeli z mnohdy osob vojenských, které byli pro tuto výpomoc náležitě kvalifikováni. Přijímání za tyto sluhy řídili vrchní zemské soudy a pozice to byla placená. Sluhové museli být upozorněni na to, že se jedná pouze o dočasnou pozici a z tohoto titulu si nemohou klást požadavky na přijetí do služebního poměru na stálo, pokud chtěli být stálými sluhy, museli o místo požádat klasickou cestou a splnit požadavky, které se kladly na pozici sluhy u soudu.⁸⁶

⁸⁴ BÍLÝ, Právní dějiny na území České Republiky, s. 280

⁸⁵ IBIDEM, s. 280-281

⁸⁶ SCHELLEOVÁ a kol., Soudnictví (historie, současnost, perspektivy), s. 148

Tato bakalářská práce byla zaměřena na historii soudnictví v Habsburské monarchii v letech 1848 až 1918 tedy od šrevolučního roku do rozpadu monarchie. Byl zde podán nástin, fungování soudní soustavy a soudních orgánů dané doby. Pokud se podíváme na tehdejší soudní soustavu, vidíme, že byla poněkud rozrostlejší než jsou nyní, kromě úrodných okresních a zemských soudů, vrchního zemského soudu a nejvyššího soudu ve Vídni, zde byla spousta speciálních soudů, které se do dnešní doby jako soudy samostatné nedochovaly, a jejich kompetence převzali dnešní okresní, krajské a ostatní soudy v současné soudní soustavě. V práci jste se mohli kromě toho, jak vypadala soudní soustava, dozvědět také o jednotlivých osobnostech úrodných soudů, v civilním řízení a trestním řízení, dále jste byli seznámeni s výše zmíněnými speciálními soudy a soudy mimo úrodnými. K soudní soustavě neodmyslitelně patří i soudní osoby, neboť bez nich by nebylo možno vykonávat soudní moc, z tohoto důvodu mají v práci své místo i tyto lidé, mohli jste se tedy dozvědět, jaké byly požadavky na osoby, které se chtěly stát soudci, včetně toho, jak dlouhou praxi musel uchazeč vykonat, aby byl připuštěn k justiční zkoušce. Kromě justičních koncipientů zde byly zmíněny také další osoby, které pracovali v soudnictví, jedná se o různé soudní osoby, notáře, soudních sluhy, apod. Při vypracování této bakalářské práce jsem vycházel zejména z dostupné literatury, která se zabývá soudnictvím v této době, a také jsem použil některé zákony, které v této době vycházely, a jejich znění se nám dochovalo do dnešní doby.

PDF Complete

*Your complimentary use period has ended.
Thank you for using PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

This thesis has been focused on the history of judiciary in the Habsburg monarchy in between the years of 1848 ó 1918 thus since šYear of Revolutionō until a disintegration of the monarchy. Functioning of a judicial system and an authorities of that time was outlined and included. If we look closely to the functioning of the judicial system at that time, we would see that the system was more complex than the current one apart from the regular district and regional courts which haven't been conserved as courts itself until today and their jurisdictions took over the current district, regional and other courts in the current judicial system. In the thesis you would discover, apart how the judicial system looked like, the individual competences of regular courts in civil and criminal proceeding, you have been acquainted with the previously mentioned special and unregular courts. A legal persons are inherently connected with the judicial system as the judicial power wouldn't be possible to practice without them. For that reason even those persons have their place at the workplace. You could then find out what were the requirements on those people who wanted to become judges including the period of time they had to practice law to be able to attend the judicial examination. There have been mentioned, part from the judicial clerks, other people who worked in judiciary. These are various judicial persons, notaries, bailiffs, etc. During the elaboration of this thesis I mainly used all the available literature regarding judiciary of that time and I also used some of the legislations published at this time and its version was preserved to the present day.

SCHELLEOVÁ Ilona, SCHELLE Karel a kolektiv, Soudnictví (historie, současnost a perspektivy), 1. vydání, Eurolex Bohemia s.r.o, Praha 2004, ISBN 80-86432-65-3

ADAMOVIČ Karolína, REIGROVÁ Běla, SKRBEJKOVÁ Petra, SOUKUP Ladislav, THOMAS Jiří, Dějiny českého soudnictví do roku 1938, 1. vydání, LexisNexis cz s.r.o, Praha 2005, ISBN 90-86920-07-0

MALÝ Karel a kolektiv autorů, Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 3 přepracované vydání, Linde Praha, a.s., Praha 2003, ISBN 80-7201-433-1

BALÍK Stanislav, HLOUŠEK Vít, HOLZER Jan, THEDO Jakub, Politický systém českých zemí 1848–1918, 2. vydání, Masarykova Univerzita, Brno 2007, ISBN 978-80-210-4250-6

VOJÁČEK Ladislav, SCHELLE Karel, KNOLL Vilém, České právní dějiny, 2. vydání, Aleš, Plzeň 2010, ISBN 978-80-7380-257-8

BÍLÝ L. Jiří, Právní dějiny na území České republiky, 1. vydání, Linde Praha, a.s., Praha 2003, ISBN 80-7201-429-3

Císařský vlastnoručný list č. 13/1851 z. r.

<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

Nařízení císařské č. 137/1851 z. r.

<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

Zákon č. 144/1867 z. r.

<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/144-1867.htm>

PDF
Complete

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

ad/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html

Zákon . 45/1868 .z.

<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>